

УДК 372.4: 811.111

СУЧАСНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Світлана Гайдук

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул.Туган-Барановського, 7, Львів, Україна, 79005*

Доведено, що мовна освіта є важливим засобом, який формує свідомість особистості та її здатність бути соціально мобільною в суспільстві, сприяє веденню діалогу культур у світі, що глобалізується навколо вирішення різноманітних проблем. З'ясовано, що саме ці нові реалії потребують змін до рівнів володіння іноземними мовами, визначення нових підходів до відбору змісту та організації матеріалів, використання інноваційних технологій, адекватних форм та видів контролю, зокрема, учнів-першокласників. У цьому контексті особливої актуальності набуває доцільність застосування сучасних методів навчання на уроках англійської мови в початковій школі, зокрема, в першому класі.

Проаналізовано такі сучасні методи навчання іноземної мови, як метод асоціативних символів, метод повної фізичної реакції, метод ключового слова та природовідповідного комунікативно-ігрового навчання.

Ключові слова: методи навчання, метод асоціативних символів, метод повної фізичної реакції, метод ключового слова, метод природовідповідного комунікативно-ігрового навчання, початкова школа, учень-першокласник.

Глобалізація суспільства, потреба особистості у швидкій адаптації до умов полікультурного світу, який весь час змінюється, посилює інтерес до мовної освіти як важливого інструмента життєдіяльності людини в полікультурній і мультилінгвальній спільноті людей. Мовна освіта є важливим засобом, який формує свідомість особистості та її здатність бути соціально мобільною в суспільстві, сприяє веденню діалогу культур у світі, що глобалізується навколо вирішення різноманітних проблем. Саме ці нові реалії потребують змін до рівнів володіння іноземними мовами, визначення нових підходів до відбору змісту та організації матеріалів, використання інноваційних технологій, адекватних форм та видів контролю, зокрема учнів-першокласників. Власне окремими аспектами, а саме доцільністю застосування сучасних методів навчання на уроках англійської мови в початковій школі, зокрема, в першому класі, й зумовлена актуальність цього дослідження.

Новим Державним стандартом початкової освіти передбачено вивчення іноземної мови з першого класу в усіх загальноосвітніх навчальних закладах.

Згідно із загальноєвропейськими рекомендаціями, учні 1–4 класів загальноосвітньої школи повинні володіти англійською мовою на рівні A1, учні шкіл з поглибленим вивченням англійської мови – на рівні A2 [5, с. 45]. В умовах початкової школи головним завданням вчителя у процесі навчання іноземної мови є формування елементарної комунікативної компетенції учнів. Під елементарною комунікативною компетенцією розуміють здатність і готовність молодшого учня здійснювати міжособистісне й міжкультурне спілкування з носіями мови, яку вивчають, в усній і письмовій формах в обмеженому колі типових ситуацій і сфер спілкування, що є доступними для дитини молодшого шкільного віку [10, с. 3], тобто на нижчому інтродуктивному рівні використання мови.

Проблему навчання іноземної мови першокласників широко досліджують як українські, так і їхні зарубіжні науковці (М. Заброцький, І. Зимня, О. Коломінова, Г. Назаренко, О. Пометун, О. Паршикова, С. Роман, О. Савченко, М. Слеттері, Дж. Вилліс та ін.). Це пов'язано передусім з переглядом вікової періодизації в психології, особливостями розвитку дитини в умовах інформаційного суспільства, переходом дітей шестирічного віку із дошкільнят до молодших школярів. Серед основних особливостей дітей цього віку виокремлюють переважання мимовільної пам'яті, низьку стійкість уваги, наочно-образне та наочно-дієве мислення, сенсорну чутливість до явищ мовного характеру, артикуляційну гнучкість; нестійкість та ситуативність пізнавальних мотивів, залежність поведінки від емоційного стану, особливості ставлення дитини до оцінки навчальної роботи [4, с. 50]. Однак з урахуванням підвищеного рівня вербального розвитку дітей молодшого шкільного віку, на якому наголошують М. Зорандія, О. Негневицька, Ш. Амонашвілі та ін., варто зазначити важливість цих аргументів на користь вивчення іноземної мови вже в першому класі.

Учні-першокласники потребують особливих підходів до організації навчально-виховного процесу, про що зазначали Ш. Амонашвілі, В. Сухомлинський та інші [6, с. 54]. На думку сучасної дослідниці О. Савченко, “в першому класі виховну мету в урочній діяльності слід насамперед спрямувати на формування гуманних почуттів дітей, позитивного ставлення до навколишньої дійсності” [11, с. 17].

Звідси доходимо висновку, що в основу технології навчання першокласників іноземної мови мають бути покладені характерна для них зацікавленість не результатом, а процесом діяльності, прагненням реалізувати цю діяльність у грі з дорослими та ровесниками, що ґрунтується на вже сформованих вміннях будувати ігрову діяльність у природному темпі й ритмі.

Наша мета – висвітлити доцільність застосування сучасних методів навчання, а саме методу асоціативних символів, методу повної фізичної

реакції, методу ключового слова та природовідповідного комунікативно-ігрового навчання на уроках англійської мови в початковій школі, зокрема, в першому класі.

Проникнення нових технологій у повсякденне життя змінило співвідношення усного і писемного мовлення. Розмаїття візуальної та аудитивної інформації змушує переглянути традиційні ціннісні установки навчання [7, с. 40]. Те, що може зробити вчитель для учня в живому, безпосередньому, контактному спілкуванні, має відрізнятися від доступного через Інтернет автономного навчання. На нашу думку, якість оволодіння іноземною мовою стає кращою завдяки новим технологіям навчання, заснованим на психолінгвістичних відкриттях.

До дієвих методів навчання іноземної мови учнів-першокласників належить так званий *метод асоціативних символів* (МАС), в основу якого покладено засвоєння іншомовної лексики та граматики через імітацію, максимально наближену до реальності. Це – мова рухів, жестів, міміки, мова нашого тіла, кодова мова уявлень та асоціацій, адже згідно з гіпотезами вчених-дослідників звуковій мові людей передувала мова жестів (Вільям Стокоу) [2, с. 325]. Основним елементом цього методу є ігровий момент. Саме в ньому й полягає перевага МАС над традиційними формами навчання. Відомо, що для навчання дітей молодшого шкільного віку іноземної мови треба використовувати форми і методи, які ґрунтуються на різноманітних компонентах ігрової діяльності у поєднанні з вправами і такими прийомами, як запитання, унаочнення, вказівка, пояснення тощо. На заняттях діти мають бути активні у грі та демонструвати оперативну діяльність.

На думку автора методу асоціативних символів С. Гунько, використання іншомовного навчально-ігрового середовища значно збільшує ефективність засвоєння матеріалу [3, с. 32]. Насправді першокласникам цікаво “піти” з однокласниками на прогулянку до уявного лісу (зустріти пташку, метелика чи улюблену тваринку; зірвати красиву квітку чи постояти біля кремезного дуба) чи парку (пограти в м’яча, позасмагати на сонечку чи влаштувати пікнік). Усе це можна зробити на уроці англійської мови, сидячи за партами чи виконуючи певні дії біля дошки.

Репрезентуючи будь-який лексико-граматичний матеріал за цим сучасним методом, потрібно передусім дотримуватися певних принципів: 1) домовленість про використання асоціативного образу; 2) перевірка розуміння; 3) озвучення цього образу мовою, яку вивчають, з одночасним його зображенням [3, с. 33].

На нашу думку, доцільно застосовувати МАС як на етапі введення нового лексико-граматичного матеріалу з іноземної мови, так і на етапі тренування у спілкуванні, адже саме систематичне повторення є обов’язковою умовою для вироблення автоматизму у спілкування іноземною

мовою. Зокрема, для повторення дієслів, що означають рух, можна пограти з першокласниками у гру “Уявне дерево”. За умовами гри одна дитина зображує дерево, високо піднявши догори руки, а інші виконують різноманітні дії стосовно дерева, складаючи при цьому римівки: One, two, three – go to the tree; One, two, three – Run to the tree; One, two, three – Swim to the tree; One, two, three – Fly to the tree і т.д. Позитивні емоції викликає у школярів зімітована хатинка (двоє дітей стають один навпроти одного, піднімають догори руки і торкаються долоньями до долонь). До такої хатинки можна підійти, підбігти, долетіти, доповзти та виконати різноманітні дії. Для повторення лексичних одиниць із теми “Тварини” пропонуємо використати зімітовану хатинку в зимовому лісі, до якої підходять першокласники, які виконують ролі лісових звірів, що просять дозволити їм зайти і погрітись (лише за умови, що вони назвуться іноземною мовою). Також можна імітувати руками образи свійських тварин: свинку (зображуємо з’єднаними в коло вказівним і великим пальцями кумедне рильце), котика (прикладаємо до верхньої губи вказівний і середній пальці, імітуючи вуса), корову (прикладаємо до голови вказівні пальці, імітуючи довгі роги) і т.п.

Отже, цінність цього методу полягає в тому, що не використовуючи жодних затратних технологій, учитель має змогу створювати умови, максимально наближені до життєвих ситуацій, які роблять можливим мимовільне запам’ятовування порівняно великої кількості мовного матеріалу, перетворює процес навчання у невимушене сприйняття [3, с. 33].

У практиці навчання іноземних мов за кордоном широко застосовують саме на початковому етапі навчання метод Джеймса Ашера, що отримав назву *повної фізичної реакції* (Total Physical Response – TPR). Цей метод ґрунтується на твердженні, що відсутність стресових ситуацій значно підвищує мотивацію навчання. Основними принципами цього методу є: 1) розуміння іноземної мови повинно передувати говорінню; 2) розуміння треба розвивати шляхом виконання наказів; 3) не потрібно примушувати говорити бо, завдяки наказам та фізичним діям під час їхнього виконання спонтанно розвивається готовність до говоріння. Серед учених-методистів немає єдиної думки щодо доцільності застосування методу повної фізичної реакції під час навчання іноземної мови, заперечують й накази як базові структури для тривалого засвоєння мови, оскільки це штучна, з погляду комунікативної моделі, методично недоцільна форма роботи [8, с. 304].

На нашу думку, метод повної фізичної реакції Дж. Ашера є незамінним саме на початковому ступені навчання англійської мови, адже він не лише розвиватиме аудитивні навички та уміння учнів-першокласників, а й стане хорошим початком використання англійської мови у спілкуванні. Наприклад гра Follow the leader.

Teacher: OK, now get in a line. Yura...you're here. Now Diana. Now Ania. OK, now follow me. Come on... round the class. OK, we're walking, walking, walking. Now, jumping like a kangaroo, jumping, jumping. Yes. Now flying...like a bird. We're flying, flying, flying...down again. We're swimming like a fish, swimming, swimming.

Наприкінці ХХ ст. стрімко зріс інтерес до практичних досліджень пам'яті. Одним із досягнень таких досліджень став метод ключового слова як спосіб якісного та швидкого вивчення нових слів будь-якої іноземної мови. Він ґрунтується на використанні слова рідною мовою, звучання якого подібне до іноземного. Саме це слово вчені називають ключовим. Наприклад, англійське слово *cap*, яке перекладають як “кепка” (дітям можна запропонувати уявити, що в кімнату зайшов чоловік в *кепці*) чи *class*, яке перекладають як “клас” (дітей просять порахувати присутніх учнів у *класі*).

Цей метод ефективно застосовують для навчання дітей уже з шести років. Умовою успішної роботи за цим методом є необхідність такої побудови речення, щоб зв'язати разом і ключові слова, і ті, які потрібно запам'ятати [1, с. 55].

Майкл Грунеберг – сучасний визнаний світовий автор та експерт із методів навчання вважає **метод ключового слова** (англійською *keyword* або *link word*) найкращим та найефективнішим способом вивчення іноземних мов. У своїй авторській програмі “Ключове слово” Грунеберг доводить, що вивчення нових слів за допомогою асоціацій є дієвим та результативним.

Звичайно, вивчення мови не побудоване лише на опрацюванні словника. Перші дослідження, які виконав Грунеберг, показали, що такий метод буде ефективним, якщо учням дати понад 200 нових слів, а потім підключити вивчення граматики, щоб вони самостійно склали слова в речення і перекладали їх [1, с. 57].

Отже, головним завданням під час використання методу ключового слова є підбір правильних і доречних асоціацій, які потрібно в подальшому вводити у контекст, з поступовим засвоєнням граматики через переклад речень.

З урахуванням специфіки засвоєння іноземної мови молодшими школярами, насамперед її схожості з процесом засвоєння рідної мови, ця діяльність має бути аналогічна типовій для засвоєння мови дітьми комунікативно-ігрової діяльності [9, с. 140]. Тому пропонуємо застосовувати в навчанні іноземної мови **метод природовідповідного комунікативно-ігрового навчання**, під яким розуміють сукупність способів і засобів організації взаємопов'язаної комунікативно-ігрової діяльності учителя і молодших школярів, яка забезпечує мотиваційне, змістове та процесуальне підґрунтя для моделювання у навчальному процесі з іноземної мови елементарного іншомовного спілкування, адекватного віковим особливостям

учнів і процесам засвоєння мови з метою їхнього виховання і розвитку та формування в них іншомовної комунікативної компетенції на рівні А1 [10, с. 3]. З метою реалізації цього методу відібрано прийоми, які забезпечують тренування учнів у вживанні фонетичного, лексико-граматичного матеріалу на кожному етапі навчання, а саме: 1) змагання: ігри, конкурси, вікторини; 2) відгадування: шаради, загадки, кросворди; 3) перевтілення: ігри-пантоміми, скетчі, інсценівки, рольові ігри; 4) художнього виконання: лічилки, скоромовки, римування, вірші, пісні; 5) сюжетної організації: казки, легенди, байки та інші історії [9, с. 141]. Найприйнятнішими для учнів початкової школи є такі комунікативно-ігрові прийоми: навчальні гра, римований текст та сюжетна історія.

Отже, методика навчання іноземної мови в початкових класах перебуває в стані наукового пошуку та аналізу набутого емпіричним шляхом позитивного педагогічного досвіду. Як вітчизняні, так і зарубіжні методисти пропонують чималу кількість методів, спрямованих на формування позитивних мотивів учіння. Саме використання ігрових форм організації навчальної діяльності, що покладені в основу вищеописаних сучасних методів, на нашу думку, сприяє ефективності стимулювання інтересу першокласників до вивчення англійської мови. Тому детальне вивчення і застосування на практичних заняттях з методики методів асоціативного символу, повної фізичної реакції, ключового слова та природовідповідного комунікативно-ігрового навчання становить перспективу подальшого дослідження.

1. Антошко І. Історія дослідження методу ключового слова / Ірина Антошко, Наталія Дерябіна // Психолог. – грудень 46–47 (478–479). – 2011. – С. 55–59.
2. Гунько С. В. Метод асоціативних символів – сучасний високоефективний метод вивчення іноземної мови на початковому етапі / С. В. Гунько // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – 2010. – № 8. – С. 319–329.
3. Гунько С. Новий підхід до вивчення англійської мови на початковому етапі / С. Гунько // Початкова школа. – № 8. – 2011. – С. 32–34.
4. Заброцький М. М. Вікова психологія: навч. посібник / М. М. Заброцький. – [2-ге вид., випр. і доп.]. – К. : МАУП, 2002. – 104 с.
5. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / [пер. з англ. О. М. Шерстюк]; наук. ред. укр. вид-ня С. Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
6. Івашнюва С. Формування методики навчання іноземної мови в початковій школі / Світлана Івашнюва // Рідна школа. – вересень. – 2006. – С. 53–55.

7. Коломінова О. О. Сучасні технології навчання англійської мови у початковій школі / О. О. Коломінова, С. В. Роман // Іноземні мови. – 2010. – № 2. – С. 40–47.
8. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах : підручник. Вид. 2-е, випр. і перероб. / [Кол. авторів під керівн. С. Ю. Ніколаєвої]. – К. : Ленвіт, 2002. – 328 с.
9. Паршикова О. О. Природовідповідне навчання іноземної мови учнів першого класу загальноосвітніх навчальних закладів / Олена Олексіївна Паршикова // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – Серія “Педагогіка, соціальна робота”. – Вип. 29. – С. 140–143.
10. Паршикова О. О. Теоретичні основи навчання іноземної мови учнів початкової загальноосвітньої школи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед.наук : 13.00.02. / Олена Олексіївна Паршикова. – К, 2010. – 44 с.
11. Савченко О. Я. Сучасний урок у початкових класах / О. Я. Савченко. – К. : “Магістр –S”, 1997. – 256 с.

*Стаття: надійшла до редколегії 10.06.2016
доопрацьована 12.08.2016
прийнята до друку 26.08.2016*

Svitlana Hayduk

*Ivan Franko National University of Lviv,
Tuhan-Baranovskoho Str., 7, Lviv, Ukraine, UA – 79005*

Language education is an important means, which forms the consciousness of an individual and his ability to be socially mobile in the society. It contributes to the dialogue of cultures in globalizing world for solving different problems. These new realities require changes to the language competency levels, the identification of new approaches to the content and selection of materials, the use of innovative technologies, adequate forms and types of evaluation, especially while teaching first-year pupils. In this context, the use of modern teaching methods at the English lessons in primary school is particularly reasonable. The main task of the English teacher in primary school is to develop the basic communicative competence of students.

The author analyzes the following modern methods: method of associated symbols, total physical response method, keyword method and nature-conforming communicative-playing method. It is emphasized in the article that the use of games in learning activities that form the basis of these methods promotes the efficiency of the process and stimulates the interest of first-year pupils to learning English.

Key words: teaching methods, method of associated symbols, total physical response method, keyword method, nature-conforming communicative-playing method, primary school, first-year pupil.

